

القلوب حیة

○ گزیده حیاة القلوب در تاریخ پیامبران
○ علامه محمدباقر مجلسی (ره)
○ به کوشش: محمد اسفندیاری
○ دبیرخانه همایش بزرگداشت علامه مجلسی،
با همکاری سازمان چاپ و انتشارات وزارت
فرهنگ و ارشاد اسلامی
○ تهران، ۱۳۷۸

حیاة القلوب مرحوم مجلسی از این چشم انداز سخت مفید و برای خوانندگان نیکوست و سخنان دلنشین زیادی دارد که اطلاعاتش به یقین به این صورت منسجم در جای دیگر گرد نیامده است. این کتاب با مقدمه ناشر و درآمدی پیرامون زندگانی علامه مجلسی و مقدمه کوتاه مرحوم مجلسی آغاز شده و دربرگیرنده فصلهای تعداد انبیا، قصه های حضرت نوح، قصه های حضرت ابراهیم، قصه های حضرت موسی، قصه های حضرت عیسی، تاریخ احوال شریفه ی حضرت خاتم النبیین و وجوب وجود امام و منصوب بودن و عصمت او، است.

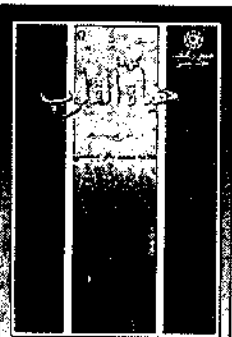
این اثر چهارمین شماره از مجموعه گزیده خوانی میراث علامه مجلسی است که در ۲۱۴ صفحه به مناسبت همایش بزرگداشت علامه مجلسی چاپ و منتشر شده است.

این اثر مانند اغلب آثار علامه مجلسی به روش نقلی و با بهره گیری تام از احادیث و روایات اسلامی بویژه شیعی است اگر چه در این اثر استدلالهای مدافعانه طرح شده است.

واقعیت این است که این اثر علامه نیز در درون متدینان و شیعیان قابل طرح و بهره گیری است. در بخشهای پایانی یعنی در قسمتهای وجوب و وجود امام و منصوب بودن و عصمت او به شیوه ی سنتی اسلاف صالح بحث و بررسی شده است.

هر چند علم تاریخ ادیان در عمر کوتاه خود راههایی طولانی را طی کرده است و توانسته است در حوزه های مختلف علمی به بررسی عالمانه دین در رهیافتهای گوناگون بپردازد، اما هنوز وقتی آن تلاشها را با راههای پیموده نشده مقایسه می کنیم فاصله، بسیار زیاد است. بی شک گسترش این علم خواهد توانست در خدمت عظیم به عالم علم خصوصاً علم دین بکند؛ تا بید و تأکید بر برخی منقولات دینی و تثبیت علمی آنها، افسون زدایی از چهره واقعیت ها به ویژه وقایع دینی.

اما تا رسیدن به این توفیق، فاصله زیادی باقی مانده است و انسان تشنه حقیقت و پرسشگر امروز بالاخره درصدد یافتن راه است و در جستجوی جواب و دستیابی به حقیقت! این است که روایات دینی می تواند از این جهت به دو گروه خدمت عظیمی نماید و آنان را سیراب نماید: برای همیشه می تواند دینداران و معتقدان را از رمز و راز حقیقت (که بدان معتقدند و دین عرضه کننده آن است) آگاه سازد و آنان می توانند با تکیه بر یقین دینی شان از وقایع دینی با بهره گیری از متون دینی آگاه شوند؛ دسته ی دیگر غیرمعتقدان که می تواند آنان را هر چند برای مدتی (تا زمانی که علم مهر تأیید برآموزه ها و مدعیات دینی - تاریخی نژده است) راضی و خشنود سازد و بارقه امید را در آنان زنده سازد.

است که چون خدا خواست که قبض روح ابراهیم (ع) بکند، ملک الموت را به سوی او فرستاد، پس گفت: السلام علیک یا ابراهیم، ابراهیم گفت: و علیک السلام یا ملک الموت، آیا آمده‌ای که مرا با اختیار من به آخرت بخوانی یا خبر مرگ آورده‌ای و البته ماموری که قبض روح من بکنی؟ ملک الموت گفت: بلکه آمده‌ام تا به اختیار تو، تو را به لقای الهی و عالم قدس بخوانم، پس اجابت کن.

ابراهیم گفت: هرگز دیده‌ای خلیلی را که خلیل خود بمیراند؟ پس ملک الموت برگشت تا در موقف عرض خود ایستاد و گفت: خداوند! شنیدی آن چه خلیل تو ابراهیم گفت؟!

خدا وحی نمود به ملک‌الموت که برو به سوی او بگو: هرگز دوستی دیده‌ای که لقای دوست خود را نخواهد؟ دوست آن است که آرزومند لقای کرامت دوست خود باشد. پس ابراهیم راضی شد.^۲ مرحوم مجلسی با ذکر آیات ۱۱۴ و ۱۱۵ سوره مائده درباره حضرت عیسی چنین نوشته است: «گفت عیسی بن مریم: خداوندا ای پروردگار ما! فرو فرست بر ما مانده‌ای و خوان نعمتی از آسمان که بوده باشد روز نازل شدن آن عیدی برای اول ما و آخر. یعنی بر آنها که در زمان ما هستند و آنها که بعد از ما بیایند، یا بخورند از آن مانده اول و آخر ما. و آیتی و معجزه‌ای باشد از جانب تو بر کمال قدرت تو و حقیقت پیغمبری تو، و روزی کن ما را آن مانده. یا شکر آن مانده را. و تو بهترین روزی دهندگانی.»^۳

آنچه در گفته‌های علامه مجلسی درباره پیامبر بزرگوار اسلام (ص) مهم جلوه می‌کند نحوه دریافت وحی آن حضرت است.

مرحوم مجلسی براساس روایتی از امام حسن عسکری (ع) درباره نحوه مبعوث شدن حضرت محمد (ص) به پیامبری می‌نویسد: «چون چهل سال از عمر شریف آن حضرت گذشت حق تعالی دل او را بهترین دل‌ها و خاشع‌تر و مطیع‌تر و بزرگ‌تر از همه‌ی دل‌ها یافت پس دیده‌ی آن حضرت را نور دیگر داد و امر فرمود که درهای آسمان را گشودند و فوج فوج از ملائکه به زمین می‌آمدند و آن حضرت نظر می‌کرد و ایشان را می‌دید و رحمت خود را از ساق عرش تا سر آن حضرت متصل گردانید، پس جبرئیل (ع) فرود آمد و اطراف آسمان و زمین را فرو گرفت و بازوی آن حضرت را گرفت و حرکت داد و گفت: یا محمد! بخوان، گفت: چه بخوانم؟ گفت: «اقرأ باسم ربک الذی خلق... (علق ۱/...) پس وحی‌های خدا را به او رساند.»^۴

پانوشت:

- ۱- نک: گزیده حیوة القلوب، صفحات ۱۸۹-۲۰۰
- ۲- گزیده حیوة القلوب ص ۹
- ۳- همان
- ۴- همان، ص ۱۰
- ۵- همان، ص ۱۲
- ۶- حیوة القلوب، صص ۱۳-۱۴
- ۷- حیوة القلوب، ص ۴۷
- ۸- همان، ص ۹۸
- ۹- گزیده‌ی حیاة القلوب، ص ۱۲۸

مجلسی همانند گذشتگان بر ضرورت وجود امام از برهان لطف، لزوم حفاظت از شریعت و... استفاده کرده است و به همین ترتیب عصمت امام را مورد استدلال قرار داده است. به علاوه از احادیث و روایات و آیات نیز در این زمینه استفاده کافی کرده است.^۱

می‌توان گفت سایر موارد و مواضع و مطالب کتاب با تکیه بر روایات تألیف شده و جز به نقل استناد نشده است. به عنوان مثال درباره تعداد انبیا به احادیثی از معصومان (ع) استناد کرده و عدد آنان را یکصد و بیست هزار نفر دانسته است.^۲ البته دیدگاه مجلسی در این زمینه آن است که این احادیث اعتبار علمی دارند و به لحاظ سلسله اسناد خدشه‌بردار نیستند.

مرحوم مجلسی با استناد به روایتی از امام صادق (ع) تعداد پیامبران را علاوه بر عدد پیشین سیصد و بیست و چهار هزار نفر نیز دانسته که سیصد و سیزده نفر از آنان مرسل‌اند و یکصد و بیست و چهار و به روایتی یکصد و چهار کتاب بر آنان نازل شده که از این تعداد پنجاه صحیفه بر حضرت شیث، سی صحیفه بر ادریس، بیست صحیفه بر ابراهیم، چهار تورات و انجیل و زیور و فرقان نازل شده است.^۳

مرحوم مجلسی براساس اسناد معتبری از معصومان (ع)، پیامبران اولوالعزم را پنج نفر دانسته که نوح، ابراهیم، موسی، عیسی و محمد (ص) هستند. و اینان کسانی‌اند که در هر دوره‌ای شریعت کامل تری به مردمان عرضه کرده‌اند.^۴

از جاهای دیگری که علامه مجلسی (ره) به استدلال پرداخته اثبات عصمت پیامبران است که بر این نظریه ادعای اجماع کرده است. از دیدگاه وی (با تکیه بر اجماع علمای تشیع) انبیا و اوصیا از تمام گناهان صغیره و کبیره مبری هستند، در تمامی صورتهایی چون سهو و نسیان، خطای در تأویل، سستی، چه قبل و چه بعد از پیامبری علامه تنها علمایی را که از این اجماع استثنا کرده است، ابن بابویه و ابن ولید است که معتقدند خداوند بنا به مصلحتی سهو را در مواردی بر ایشان جایز کرده است.^۵

مرحوم مجلسی با استناد به تواتر روایات و اجماع علما، عصمت این بزرگواران را بنا بر مذهب امامیه از ضروریات دین دانسته است و نه دلیل عقلی و نقلی بر اثبات مدعای خود آورده است.^۶

واقعیت آن است که شخص با مطالعه این کتاب به یقین به اطلاعات جدیدی درباره پیامبران بزرگوار مانند نام و... وضعیت خانوادگی، چگونگی بعثت آنان، اتفاقات زندگی و نحوه مرگشان دست می‌یابد. بویژه آن که تاریخ ادیان هنوز درباره‌ی پاره‌ای از پیامبران خدا یا اصلاً اطلاعاتی ندارد و یا اطلاعاتش بسیار ناقص و نارساست. البته تذکار این نکته لازم است که آثار علامه و بویژه اثر حاضر رویکردی درون دینی است و برای دینداران نوشته شده است. در این کتاب داستان حضرت ابراهیم و مساله ایمان عمیق آن حضرت، داستان حضرت عیسی و وقوع تجربه‌های دینی تکرارناپذیر و احوال حضرت رسول اکرم (ص) صفحات بیشتری رانسیب به سایر پیامبران به خود اختصاص داده است.

به عنوان مثال در داستان رحلت حضرت ابراهیم، مجلسی با بهره‌گیری از روایات مختلف اوج عشق و ایمان ابراهیم (ع) به خدا را نشان داده است: «و در حدیث معتبر از امیرالمومنین (ع) منقول